

TESTA 'D FER, L'ANVENTOR DEL PIEMONT

Emanuel Filibert, prins dila Cesa. Tut vestì 'd ross èscarlata, la vesta longa fin-a ai pé, tut angagià a dèstribuì benedission a drita e a gaucia. Iv lo figure Testa 'd fer, l'òm ch'a l'ha anventà 'l Piemont modern, dòp d'avèjlo salvà da la dèstrussion; èl guerié che a Turin, an piassa San Carlo, a s'anandia anvers Palass Real an anfordrand la spa pèrchè a veul mach pì dedichesse a grandiose euvre 'd pas?

E còsa a sarì-ne stàit dël Piemont, còsa ch'a sarìa ancapitàje a l'Italia se col'òm coragios, nopà d'un regn, a l'avèissa comandà na diòcesi?

Domande senza rësponde. Pura a smijava ch'a fussa pròpi sòn lòn che 'l destin a l'avìa decidù pèr chiel. A l'era 'ncapità arlongh dle feste pèr l'ancoronassion a imperador ëd Carl V, ch'a j'ero tussne nen a Roma, coma 'd costuma, ma a Bològna a San Petronio.

Clement VII, ël Papa, a l'era stàit avzinà da Beatrice 'd Savòja e 'd Portugal, mare dël cit Emanuel Filibert, e 'l Papa a l'avìa anpromettùje a la mare la brètta da Cardinal pèr soa masnà. A l'era n'afé normal, antlora, pèr ël fieul d'un prins convnù che Emanuel Filibert a l'era lè scondgenit.

Al prim nassù, Ludvich, ch'a l'era an Èspagna, a jè spetavo 'd drit tuti ij bin dël pare e la cariera dj'arm.

Èl second a l'avìa gnun-e d'altre arzorse che intré ant ij rangh dila Cesa. Mach che peui 'l destin a l'avìa decidù diferent, Ludvigh a l'era mòrt masnà e 'l regn a l'era tombaje an slè spale al frel pì cit.

Ma lè stranòm ëd "cardinalin" a l'era restàje amplacà pèr cheich ann e chiel, pèr sòn, a s'anrabia-va, spece quand che, giovnòt, cheidun, pòch

prudent, a-j lo arcordava. Gnun dubi ch'a sia stàit un grand òm, n'òm ch'a l'ha savù buté 'nsema, coma pòchi, le qualità dël guerié con cole dlè statista. L'òm ch'a l'ha savù salvé la dinastia antant che tut a crollava e che, con la dinastia, a l'ha salvà 'l Piemont e cangià ij destin d'Italia, a l'era nen piemontèis ëd nassita.

A l'era nassù ant ël 1528 a Chambery, la capital dël Ducà 'd Savòja, da Beatrice ëd Portugal e dal Duca Carl III (opura II se as considera nen ant la numerassion col ëd n'òutr Carl, mòrt anans ëd governé). Neuv a j'ero stàit ij fieuj ëd Carl e 'd Beatrice, ma la mòrt a l'avìa daje na bela siassà e, an pòch temp, a j'ero mach pì restàje Emanuel Filibert e soa seur Catlin-a.

Pèr la costuma dij potent ëd l'epoca 'd gropé le famije con ëd matrimòni 'd convenienza, la parentela d'Emanuel Filibert a l'era motobin angavignà: a basta di che se da na part a l'era cusin ëd Fransesch I, ël re coragios e libertin batù a Pavia e con na creusa anvia d'arvancia, da l'òutra a l'era anvod ëd Carl V, l'imperador asburgich ch'a dominava l'Euròpa da Madrid e che an sël sò regn a "calava mai ël sol"; ël grand èsgnor che na vira a l'era permèttusse 'd cheujje da 'n tera 'l penel a Tis-sian an arconossend parèj che 'dcò Tis-sian a l'era imperador: imperador ëd l'art. A l'é ciàir che gnanca la parentela s-ciassa a proibìa nen a costi sgnor ëd massesse l'un con l'òutr quand ch'a jè smijava, an trasformand l'Euròpa ant un sagnant camp ëd bataja e gnanca al cristian Re 'd Fransa d'aliasse con ij sarasin s'a-i era cheicòs da vagné.

Fra ij doi gigant, ël Ducà 'd Savòja a l'era coma 'n vas ëd ciapela fra doe

Emanuel Filibert da giovo

masse 'd fer. A l'avio butalo 'nsema con anteligenza e furbissia, an sinch se-coj, prima ij cont ch'a l'avio soa reis an Umbert da le Man Bianche (stranòm sempe contestà e d'etimologia senza dinmostrassion): Medé VI, ël Cont Verd, Medé VII, ël Cont Ross e peui Medé VIII ch'a l'era stàit fait Duca da l'imperador Sigismond (e a l'era fin-a stàit antipapa, fait cost che ij liber dè scòla a trascurò e che, pèr contra, a l'é 'n bel segn dla contraddission dij temp: un Savòja an sël tròno 'd Sn Pé!).

An costi temp ël Ducà a l'avìa tocà la pì gròssa estension ëd sò teritòri. A nòrd a rivava a vint chilometer da Berna e a comprendìa tut ël lagh Lemano, fòra 'd Ginevra. A Est a tocava 'l Sesia; a sud a rivava a Nissa dël Mar e a Villefranche e a òvest a rivava a j'viron ëd Lion. Fil dla schin-a dël regn j'Alp, na vajanta masera pèr la dèsefa, ma 'dcò 'n gròss antrap pèr ij comers; d'invern, d'otogn e fin-a a la prima a l'era soens nen

possibil traversé ij còj dël Monsnis, dël Cit e dël Gran San Bernard blocà da 'd meter ëd fiòca. Parèj ij doi sènter prinsipaj, Chambery e Turin, a restavo separà; pèr andé da un a l'òutr a vantava calé fin-a al Mediterani, argionse Nissa e pèrcore peui la valada d'Isere. A meno 'd nen vorèj arzighe la vita, an fasantse trené su dè slese grossere dai fòrt viton. La part pì ricca dël Ducà a l'era 'l Piemont, andoa che ij possediment a l'avio la dròla conformassion d'un eut mal disegnà. Pì gròssa la part dèdzora ch'a comprendìa 'l Canavèis, la Val d'Osta e la drua campagna dj'viron ëd Turin; peui na strossadura fra Savijan e Bra, nen pì larga 'd des chilometer, un pont tant ëdlicà.

Peui ël Ducà a torna a slarghesse dantorn a Coni e a Beuves.

Èd tut cost Ducà a la fin dël 1536 a esistia bele pì gnente; Fransesch I, ël car cusin, a l'avìa anvadù la Savòja e a l'era spantiasse an Piemont; Carl V, ël barba grassios, a l'era intrà an Piemont da la Lobardia.

Nì un nì l'òutr a l'avio trovà d'antrap arlongh ëd soa marcia. La popolassion pensa a survive e a l'é già contenta s'a peul mangé, beive e fé festa an sle piasse.

La dita corenta an col'epoca a l'é 'd dèspresia: «Piemontèis e monfrin, pan e vin e tambornin».

N'ambassador venessian a scriv: «La pansa pien-a o almen nen veuida dël tut, un bicer e 'n pòch ëd musica e as peul gòde la vita an desmetiand le campagne an ruin-a, le ca dirocà, le taje che gnun a peul paghé e 'l privo dle fusilà».

A l'é 'l pont pì bass tocà dal Piemont an soa stòria.

E 'l Duca? Carl III, dit ël Brav, (tre vire brav i diria) a buta 'nsema soe pòche ròbe, con la fomna Beatrice, Emanuel Filibert e la pì cita, Catlin-a (ch'a meurerà l'istess ann), a arcomanda ai sò sudit d'arziste, a dis ch'a tornerà prest, a seurt da Palass Madama da le pòrte daré e, fait a pé col senté an mes a la boschin-a che 'ncheuj a l'é contrà 'd Pò, a monta an s'na barca e a va a Versèj.

Èl Ducà, sparti fra fransèis e spagnèj, a l'é slinguasse coma fiòca al sol. Beatrice a 'riess, an quaic maniera, a argionze Nissa andoa a meurerà doi ani apress ant ël 1530.

Èl Ducà, con la caviera bianca anans ch'a sia ora, a passa 'l temp an èspassigiand pèr Versèj an dandje man a soa masnà, l'ùnica gòj ch'a sia restàje. Ma còs mai a podralo dventé? Un Duca senza terra? Un fidel cortisan dël barba Carl V?

A l'é 'l fieul midem ch'a arzòlv la situassion, antiveddend cola ch'a sarà la stra giusta.

A l'ha mach disset ani quand ch'a j' ciamà a sò pare la contenta d'argionze l'imperador ch'a l'é a

Worms. Èl pare a j' la conced con tante lerne (a l'é l'ùltim argich ëd ca Savòja); ël prins a part a caval con na scòrta smin-gola, as presenta a l'imperador barba e a j' ciamà un cit comand che l'imperador a-j' conced, a-j' ciamà 'dcò 'n pòchi dè scù, ma l'imperador a-j' rëspond con na letera ch'a dis "nihil": gnente.

Emanuel Filibert a resta senza sòld: ij sòld a saran sempe sò crussi, ma a lo saran ëdcò pèr l'imperador, ch'a sarà obligà a fé 'd pof con tuti ij banché d'Euròpa, fin-a a la bancarota final.

Costa a rivrà con sò fieul Flip bele con tute le nav caria d'òr e d'argent ch'a rivavo d'an Merica.

Ma a-i veul d'òutr che la mancansa 'd sòld pèr dèscoragé 'l giovo prins da la testa dura. A resterà al seguit d'imperador: a l'ha capi che sò avni as gieuga an ponta dè spà.

Anvità a sernse 'n mòt, coma ch'a l'era costuma fra ij sivalié d'antlora, a na sern un dal significà ciàir, ch'a l'é 'dcò n'avertiment pèr l'imperador: «Spoliatis arma supersunt», (a chi ch'a l'é stàit rapinà 'd tut a-i resto j'arm). Pì tard peui a na sernerà d'òutr fra ij quaj col famos: «Pugnando, restituit rem».

An combatend a l'ha arconchistà sò regn, ch'a resta soa ansègna pì bela.

Carlo Moriondo (a seguita)

Da cost nùmer Michela Grosso a chita soa collaborassion con "Assion Piemontèisa". A l'ha dine che la redassion dël boletin (dont a l'é diretor responsabil) ëd soa associassion cultural d'apartenensa (dont a l'é president) a la lassa pì nen colaboré con d'altre testade. Da cost nùmer a cudiss la part èstòrica dël giornel ël dottor Carlo Moriondo, giornalista avosà e vajant èscritòr, al qual i doma nòst caloros bin envù.

LA LENGHA COMA ELEMENT ÈD

NA POLITICA PÈR L'IDENTITÀ PIEMONTEISA

Dòp ëd n'ann ch'i scrivo ansima a "Assion Piemontèisa", sempe (quasi) 'd lenghe, 'd mercà dle lenghe, 'd piemontèis ant l'economia e ant la sossietà e nen mach ant le ciambree e le scòle (anté che peuj a-i é nen, ma am piarsia tant vèdd-lo e sent-lo), e dòp ëd n'ann ch'i critico le propòste ch'a veulo an quaic maniera "anpon-e" 'l piemontèis an ciamand an agiut lè stat (ma i podrio di: an ciamand l'agiut d'Italia, che second mi a l'é la còsa pì dròla che as peula pensé), - dòp ëd tut ès temp, i disia, miraco quaidun a pensa che pèr mi 'l piemontèis e soa tùa a sio ma-

ch na ques-cion pratica, na ròba da "reclam" e scatole 'd cicolatin e gnente pì che lòn.

A sta mira sì i deuvo di ch'i vèddo gnente 'd mal ant ij reclam e gnanca ant ij cicolatin. I-i vèddo gnente 'd mal pèrchè a mi 'l mercà (ant ël sens "aut" dè scambi econòmich) am piàs. Tut lòn ch'i mange e i beive a ven dal mercà. Coma ch'a disia n'economista american, Murray N. Rothbard, tuti is vagnoma 'l pan con ël mercà. Tuti con l'eces-sion ëd doe categorie: ij delinquent e lè stat.

Ij delinquent a son pì onest, lè stat pì furb. Tuti e doi a patelo, at masso o at buto

an pèrzon s'it jè paghe nen. Ma lè stat as contenta nen: at cor dapress, at cria ant j'orije e at la conta: "I lo faso pèr ti, pèr tò bin, pèr l'avni dij tò fieuj! I lo faso pèr la Patria, pèr la pas ant ël Mond, pèr ël Partì, pèr ël Pòpol, pèr la Solidarità!". Tut a dev esse con le lettere gròsse, quand as trata dlè stat (che a l'é sempre lè "Stat"). Nò, lè stat ëd lettere gròsse a fa pròpi gnun-a economia. A sarà pà pèrchè le còse andrinta a spusso, a son veje e grame, e con le lettere gròsse a j'anvulpo mej e at-jè fan pì nen vèdde?

Ma, an lassand èsté lè stat (che mi i scrivrai sempe

cit), ël mercà e 'dcò ij cicolatin, ancheuj i veuj parlé d'identità, e di subit che pèr mi coma, i penso, pèr tuti coj ch'a scrivo e a lesò an piemontèis ël piemontèis a l'é 'l simbol ëd nòsta identità. Bòn. I soma tuti d'acòrdi. Èl piemontèis a l'é o a peul esse an Piemont lòn che an Venet a l'é la memòria storica dla Republica 'd Venessia: un but, ma 'dcò un mojen politich. Un mojen d'assion politica. Ma se 'l piemontèis a l'é un mojen an toca savejlo dovré. E forse sì i soma pì nen tuti d'acòrdi.

Coma fé a deje d'anportansa al piemontèis? I l'hai arpetù pì che a basta che mo-

sté 'l piemontèis a l'é nen pro.

E peui, parlamse ciàir, i soma sigur che ij piemontèis a sarìo d'acòrdi a mosté ël piemontèis? Mi i chërdo nen e i penso che gnun piemontesista a lo chërda pèrdabon. Lòn ch'a vorerio a sarìa AMPON-E 'l piemontèis. E sì mi i son pì nen d'acòrdi. Nen mach pèrchè i chërdo ant la libertà ancor ëd pì che ant ël piemontèis. Ma 'dcò pèrchè lòn ch'as ampon pèr lege a fonsion-a mai.

Butà dèdnans a PODEJ sèr-ne se mosté ai fieuj ël piemontèis o na sconda lenga europenga (l'italian a conta nen); pare e marè pie-

montèis a sernerio la sconda. I peule anrabie, ma, sècond mi, a farìo bin. Ancheuj, anvestì an piemontèis a conven nen: j'anvestment (temp, sfòrs) a rendo pòch.

Sossi a veul nen di che 'l piemontèis a l'é dèsutìl: gnun a dis bele ciàir che A VANTA NEN mosté 'l piemontèis gnun gavà Vertone, Sgarbi, Montanelli e queich autèr pajasso italian (la pì gròssa part dij pajasso a penso nen: a arpeto mach lòn ch'a sento e ch'a-j diso 'd di. A l'é pèr lòn ch'a son pajasso; a vanta nen deje tròpa anportansa:

a seguita a pag. 6

NA POLITICA PËR L'IDENTITÀ PIEMONTEISA

a seguida da pag. 5

a podrìo pensé d'avèj na testa). La gent at dirà che 'l piemontèis a sarà, miracò, 'dcò bel e util, ma che a-i son ëd ròbe motobin pi anportante. Anté ch'a son ij liber an piemontèis për ij cit, ij liber con le bele foto për fé un cadò a Natal? Anté che a son ij pòst ëd travaj ch'a ciamo 'd savèj ël piemontèis? Vaire notissie an piemontèis as peulo lese ansima a "Internet"? Coste a son le còse che la gent a veul (e a-i é quaidun ch'a chërd dabon che lè stat a peula fé tut sòn?!).

A l'é coma la stòria ch'i l'hai lesù an sël numer ëd November (col dè Dzember i l'hai ancor nen arseivulo): un letor a fasia noté coma serti onoreivoj piemontèis (e gnanca tricolorà, a sente lor, coma Comino e Rossi) a son gnanca andait a voté la mossaion për la lenga piemontèisa ant la Ciambrea 'd Roma.

Second mi, costa a l'é pròpi na "notissia dël brusacheur". Èl diretor a l'ha 'n bel di che, contut, a-i é la presunsion ëd nossensa, e nen voté a l'é mej che voté contra, e che ij numer a j'ero coj ch'a j'ero.

D'acòrdi; ma a resta che 'd deputà piemontèis (che, i arpeto, a diso d'esse nen tricolorà; j'autri a l'é mej lasseje perde subit) a l'han nen pensà che voté (E PERDE) a favor dël piemontèis a fussa anportant. Se j'istess deputà a manco nen da la Ciambrea për voté a favor o contra na lege an sle vache ëd Coni o le tomatiche 'd Benevento a veul di che tomatiche e

vache a son pi amportante për lor. E për noi?

Pensoma bin a le conseguense dël piemontèis coma simbol d'identità: ancheuj i podoma ancor "fé finta" che an parland e an dovrand ël piemontèis as fasa testimoniansa d'afessione a nòsta tera e ch'a sia finìa lì.

Ma se DOVRÉ 'l piemontèis a sarà politich i dovoma già savèj che ij roman ëd Turin, che ancheuj an jè fan bon-e (o an soporto), doman a saran contra. A sarà pi nen possibil ciucé sòld a la region për ël piemontèis, o anrabiesse che Turin a cudiss ëd pi la coltura dij singher (ij Rom) che la nòsta (mach përchè i lo sapie: ij temp che minca pòst ëd travaj a dovrà avèj na quòta riservà a albanèis, singher, e indian a son nen lontan. As na parla già ...). Nò: s'i chërdoma dabon ant ël piemontèis coma drapò 'd nòsta identità a sarà guerra. I soma pront? Mi i chërdon nen. A la mira ch'i soma, an patelo quat a gnun e a finiss lì. Ij piemontèis a son pà coma j'albanèis: lorli soe rason a son bon a fessje, nojautri ...

E gnanca ancheuj i l'hai parlà d'identità. I voria conteve dl'identità an Africa, e 'd coma la stòria d'identità a piasa pròpi nen a serti studios (ëd l'università 'd Turin, varda cas).

A la mira ch'a ven ...

Mauro Tosco

* Murray N. Rothbard, The Ethics of Liberty, 1982. A-i é 'dcò na tradussion an italian: L'etica della libertà. Macerata: Liberrilibri, 1996.

NEUVE DAL FORUM

Fra le associassion federà ant ël Forum a fèrmiola 'n bel pèssion ëd dèscotentèssa.

N'antervista arlassà dal secretari provinsal dl'U-DR, Angeleri, al cotidian Rrepubblica a fa antivèdde le possibilità 'd na neuva crisi dla Gionta regional. Già l'àutr ann, a st'època, la Gionta a l'era an crisi. Na crisi ch'a l'é rabastasse për tant temp e ch'a l'ha provocà l'artard grav ant ël fé front a j'angagg che la Gionta a l'era pijasse, 'dcò a coj pijà con j'associassion culturaj. Adess a smija ch'a sia torna ora e la dèscotentèssa a l'é pi che giustificà.

Cheidun-a dle Associassion dël Forum a l'ha anandà 'n proget për le selebrassion dël sentenari dël famos quader "Èl quart èstat" dël pitor piemontèis Pelizza da Volpedo (ch'a l'é, an còpia, ant ël salon dij sinchsent a la Region, convnù che l'original i soma faslo sofié sot ël nas da la Region Lombardia).

I anformeroma nòsti letor an sij dèsvilup dël proget.

A l'é programà për **martes 12 ëd gené, a neuv ore 'd seira, a la sede dla Fondassion Italian-a për la Fotografia an via Avogadro 4**, un rëscontr fra j'associassion dël Forum e ij-rapresentant ëd Region, Provinsa e Comun-a për la definission dj'angagg vicendeivoj ch'as devo pijesse për la realisassion dij proget culturaj possibilij ant l'ann pen-a anandà.

Al Carignan

"VIJÀ PIEMONTEISA"

L' "Anònima Omissidi" dla lenga piemontèisa a l'é tornà a l'euvera.

L' "Anònima" a l'é cola formà da l'assessorà a la coltura dla region Piemont e da la "Ca dè Studi Piemontèis" dont ël rapresentant a l'avìa diciarà che 'l piemontèis a l'é 'n dialet destinà a mòrt sigura e, ansema, a buto su d'operassion d'eutanasia coma costa, giusta mach për arduve soe soferense.

L'arferiment a l'é a la seirà dla "Vijà Piemontèisa" organisà al Teatro Carignan për la seira 'd martes 22 dè dzember.

La sala a l'era pien-a 'd gent, pien-a 'd cola gent ch'a cherd che batse për la coltura e la siviltà 'd soa tera a veuja mach di porté soa facia a le quat manifestassion dla coltura ufissial organisà da la pubblica ministrassion e dai sò tirapé arlongh ëd l'ann.

E pro. Gent ch'a l'é sempe la midema e con la qual, dòp ëd tanti ani, i soma rivà a desse dël ti.

Èl programa. L'anvit a disia: poesia e musica për Natal. Tajoma curt con la musica che, an tut e për tut, a l'era costituia da na tòta, o madamin, che, mincatant, a sofiava ant un pifer.

Fin-a da bin, ma a l'era tut lì.

La poesia. Anticipà da na creusa orassion dël professor Tesio, portavos ufissial dla "Ca dè Studi", a l'é dèsgramisselasse la declamassion dle väre poesie recità da j'ator dël "Teatro delle dieci", ël "Teatro 'd des ore", con la gionta 'd Felice Andreasi, col ator ch'a l'é conquistasse doi travesdij ëd fama, an recitand a sbefia l'òda al Piemont o 'd tiritere tipo "il capitano che potava ha capotato" e che, an costi ùltim temp, a l'ha antèrpretà, con naturalèssa, ël pare rimbambì 'd Luca Barbareschi ant un "serial" dla television.

Donca le poesie, i disia. Tute magonose, piorose, tragiche. E cole ch'a lo j'ero nen a l'han faje dventé për l'ocasion, an omagi, forse, a la compagnia ch'a recitava.

S'i jè pense 'nsima dal "Teatro 'd des ore" al "bròd d'ondes ore" a j'passa mach n'ora e 'l bròd d'ondes ore a l'é

col che s'it lo beive it tire ij causset.

J'ator an sena a j'ero ses. Andreasi e ij sinch dla compagnia dzordita, dont tre, Renzo Lori, Vittoria Lottero e Rosalba Bongiovanni, dla veja vardia con la gionta 'd doi novej, Fulvia Roggero e Stefano Brusa.

Còs divne? Dij tre dla veja vardia tut ël bin possibil, convnù che 'dcò an costa ocasion a son dimostrasse ij professionista vajant ch'i conossoma da vaire e ch'i l'oma vèddù a l'euvera con ël piassi creus e genit ëd sempe.

Dj'argich a-i é nen vaire da di. La fija, Fulvia Roggero, a l'é ancor un pò tròp enfatica, ma prima o peui a s'farà; ël fieul, Stefano Brusa, për contra, a l'ha recità tuta la seira an tranfiant.

Cola 'd tranfié a l'é na tecnica neuva e dròla ch'i l'hai dèscuvert na vira ch'i l'hai vèddù n'ator astesan maltraté Badalin për tuta na seira. A-i son d'ator (e d'ator!) che për dimostréje al pùblich coma e vaire la poesia ch'a son ancamin a di a j' toca ant ël creus e a j'angavigna le fèrse, a recito an tranfiant, quasi ch'a fusso li li për èstenze. E bin, nòst giovnòt a l'ha tranfià për tuta la seira. E pensé ch'a l'é fieul ëd Mario Brusa, ator piemontèis pi che vajant. As ved ch'a l'ha pijà tut da soa mare. Ma la delusion pi gròssa a l'ha danla Felice Andreasi. Poesie tirà via a la pì lesta, sotvos, an mangiand le paròle e an pijand d'arfiaj baravantan fòra temp e fòra pòst. Sigurament nen an linia con lòn ch'as peul pretende da n'ator professionista.

Èl bel a l'é che a la fin a l'han ciamaje 'l bis. E coma bis a l'é rivaje la recitassion a sbefia dl'òda al Piemont.

Èl tòch pi amusant dla seirà.

Na sbefia al Piemont a sarura dla "Vijà Piemontèisa".

Gròss succès ëd pùblich. Èd col pùblich.

Ma da la mira cultural, na derota senza atenuant.

Beppe Burzio

Nòst redator Mario Angelino a l'ha avù 'n deul an famija: èl di 'd Natal a l'é mancaje sò mèssé. Assion Piemontèisa a l'é, an cost moment, tacà a Mario e a soa madamin.

Al Teatro Monterosa

"It lo beive 'n decòt e Tut për na quaja"

dla compagnia A. Motura dj'Alpin Turin Nòrd

Ancaminoma col di che 'sti doi at ùnich a son nen mal, specialment "It lo beive 'n decòt", euvera dla piemontèisa Rosanna Bruno.

Tuti doi a son èstait adatà da Salve Valtingòjer ch'a l'ha curà 'dcò la regia.

Èl piemontèis a l'é bon con quach eccess ant l'usage dël tajacan (l'italianissassion baravantan-a 'd paròle piemontèise).

La Compagnia a pista 'l palchsenich mach da quatr ani dont mach doi sota la diression ëd Valtingòjer. E as ved.

Tuti a dan preuva 'd na gran bon-a volontà, ma squasi tuti a l'han ancor damanca 'd perfessio-

nesse, còsa ch'a faran ëd sigur, coma ch'a l'han fàit d'autre companie che, al Monterosa, i l'oma vèddù chërse a vista d'euja.

A son già bin a l'atèssa dla situassion Salve Valtingòjer (e i voreria vèdde: a l'é 'l regista!), madamin Origlia e, dzortut, Etor Lombi, ch'a l'ha na dota ràira e tant pressiosa për n'ator còmich: la facia 'd goma.

Na facia ch'it peule bogé e conformé coma ch'a ciamia la situassion dla comedia, carateristica costa d'ator coma Gilbert Govi an nòst pais e Walter Matthau an 'Merica.

Patrizia Chiesa

a la Fondassion për la fotografia:

PICKMAN

La seirà a l'é stàita bela. A l'era partia con na telefonà dla pressident dla Fondassion për la Fotografia ch'am disia: «Èl "Gruppo della Rocca" a organisa da noi, për èstasseira, na seirà 'd teatro. Gnente 'd fòravia, ma 'sta gent, coma costuma, a fa da bin lòn ch'a fa. I chërdò che s'it ven-e it dovras nen ringretelo.» E parèj i son andait. Èl test a l'era na conta dj'ani vint ëd n'ator merican ardota a squasi monòlogh për ël teatro ant j'ani sessanta e peui modificà e torna adatà ant j'ani novanta.

Un-a 'd cole conte ch'a parlo 'd mòrt, ëd simiteri e 'd monstro. Un ëd coj test dël teror ch'a l'é fin-a belfé pijé an sël rije. Lè spetacol teatral a consistia ant la trasmision an s'un gròss èscherm televisiv ëd nè spetacol anregistrà sota un dij sot passaggi 'd Pòrta Neuva, andoa ch'as vèddia un monsù tacà 'n taulin ch'a disia lòn ch'a l'avìa da di, antant ch'a beivia 'n pàira 'd bicer.

Ant la sala lè spetacol a l'era mut e a l'era 'l mi-

dem ator ch'a l'era stait protagonista dla registrassion a parlé.

As dobiava daspèrchiel, ant na paròla.

E as dobiava con le spale voltà a lè scherm, visadi senza vèdde ij moviment che chiel midem a fasia ant la registrassion.

Lè spetacol.

La regia prima 'd tut. Bin fàita, soagnà, magara con cheich dzorpi dèstutil (le candeille dàite a jè spetador, për esempi), ma con tante idéje giuste e anteligente, prima 'd tut la sernia dël sotfond musical.

J'ator. Un, Oliviero Corbetta, ël regista, a l'ha pro fàit da bin soa part, ma a l'era na part tròp curta për dé 'n giudissi e peui a-i era nen soa anmagin an slè scherm antant ch'a recitava. As dobiava nen.

L'àutr, col ch'a l'ha sostnù 'l peis dlè spetacol, a l'é stait ecessional; nen na batùta fòra pòst, nen n'antonassion dèsgiuata, nen na nuansa esagerà.

A l'é ariessù a creé, con soa vos, la giusta atmosfera për un tòch che, disomès-lo ciàir, coma test a bastava na frisa për fello dventé ridicol.

Na preuva ecessional ëd n'ator ecessional.

Bon sangh a fala nen: l'ator a l'era **Gabriel Calindri**.

B. B.